

Zawieszenie wykonania kary nie może jednak polegać wyłącznie na odstąpieniu od ukarania, lecz musi się wiązać z nałożeniem na skazanego odpowiednich obowiązków i właściwą kontrolą ich wykonywania. W przeciwnym razie prawo karne nie będzie w stanie zapewnić właściwej ochrony społeczeństwu, skoro sprawy stać będą w obliczu sankcji o iluzorycznym charakterze. Właściwe wykonywanie probacji ma szczególne znaczenie w Polsce, gdyż kary warunkowo zawieszane stanowią u nas ponad 60 proc. wszystkich orzekanych kar, a w odniesieniu do niektórych typów przestępstw nawet ponad 90 proc. Tak duże poleganie na środkach o charakterze probacyjnym jest zresztą w Europie rzadko spotykane i tym ważniejsze jest właściwe kontrolowanie przebiegu okresu próby.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich przygotowany został raport z badania wykonywania w Polsce środków probacji i readaptacji skazanych (przeprowadził je zespół pod kierunkiem dr. Janusza Zagórskiego: Marcin Mazur, Przemysław Kazimierski, Zbigniew Kuźma, Teodor Bulenda, Ryszard Musi-dłowski, Janina de Michelis, Małgorzata Kiryłuk).

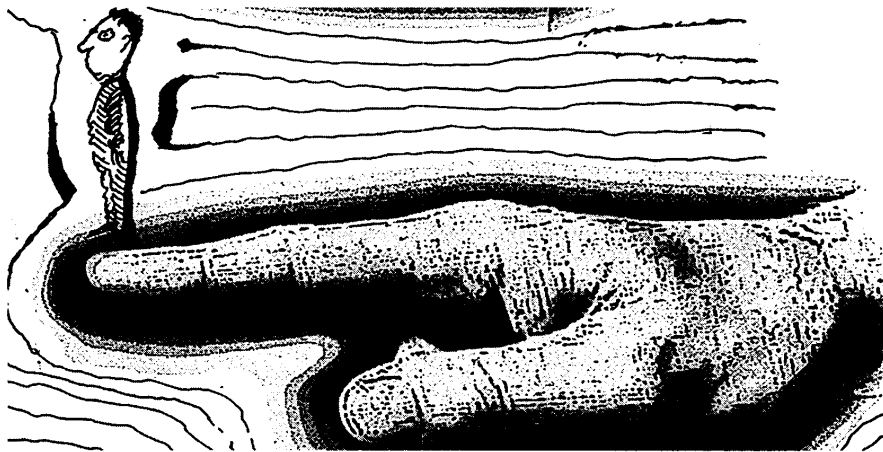
Szczegółowa analiza przepisów i danych statystycznych, akt spraw karnych, teczek dozoru i innej dokumentacji prowadzonej przez kuratorów, a także treść wypełnionych ankiet dają podstawę do daleko idących wniosków.

Organizacja pracy kuratorów

Ciągle brak jest właściwej liczby kuratorów zawodowych, co powoduje obciążenie ich zadaniami kuratorów społecznych (sprawiają oni blisko 70 proc. dozorów orzeczonych w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności), choć jako personel niewykwalifikowany z założenia mają jedynie wspomagać pracę kuratorów zawodowych. Taki stan rzeczy jest wysoce nieprawidłowy, zważywszy, iż dozór kuratora sądowego jest orzekany wobec sprawców poważniejszych przestępstw czy wymagających szczególnych oddziaływań i kontroli.

Janusz Kochanowski | Każdy system karny, poza operowaniem środkami stanowiącymi bezpośrednią dolegliwość dla sprawcy, jak kara grzywny czy pozbawienia wolności, stosuje także środki o charakterze warunkowym – pisze rzecznik praw obywatelskich

Jak właściwie postępować z tymi, którym sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary

przeznaczony na pracę ze skazanymi, w znacznym wymiarze zabierają wykonywane przez nich prace o charakterze administracyjnym i biurowym.

Wykonywanie orzeczeń o zawieszeniu kary

Jak wskazują badania, pozytywna opinia zawarta w wywiadzie środowiskowym o oskarżonym z jego miejsca zamieszkania lub pracy, przedłożona potem w postępowaniu przed sądem, w przeważającej liczbie spraw zdążyła się w okresie próby. Można zatem przewidywać, że ustalenie prognozy kryminologicznej dla potrzeb orzeczenia sądowego powinno być oparte na takich właśnie wywiadach środowiskowych. Niestety, w badanej gru-

przewidywał wprowadzenie instytucji tzw. diagnozy osobo-poznawczej, która pozwalałaby na właściwsze stosowanie oceny kryminologicznej w procesie orzekania. Do koncepcji tej warto powrócić.

Rzadkością powinno być orzekanie warunkowego zawieszenia wykonania kary bez nałożenia jakichkolwiek obowiązków. Można wątpić, czy takie orzeczenia zaspokajają poczucie sprawiedliwości, a także zapewniają odpowiedzialne poszanowanie prawa. Jednak według badań taki rodzaj kary nastąpił w ponad połowie przypadków (51,5 proc.).

Jeśli sąd nakłada na skazanego różnego rodzaju obowiązki, powinien jednocześnie żądać informacji o sposobie ich wykonywania. Tymczasem sądy nie nakładały takiego zobowiązania, co utrudniało prawidłowe wykonywanie orzeczenia. W prawie jednej trzeciej badanych spraw kuratorzy nie podjęli wobec skazanych żadnej aktywności w okresie próby. Świadczy to o słabości nadzoru nad pracą kuratorów sądowych.

Zbyt długo trwa również samo przystąpienie kuratora do czynności: w co piątą badanej sprawie kurator wykazał aktywność dopiero po upływie sześciu miesięcy od rozpoczęcia okresu próby. Także częstotliwość podejmowanych przez kuratora działań nie była zadowalająca, skoro przez cały okres próby odnotowano średnio dwa jego kontakty osobiste ze skazanym. Zbyt rzadko także kuratorzy weryfikują informację uzyskaną od skazanego w ra-

mach wywiadu środowiskowego w innych źródłach, co oczywiście ma znaczenie dla prawidłowej oceny postępowania skazanego.

Pod dozorem

W tych sprawach, gdzie warunkowe zawieszenie wykonania kary połączone było z nałożeniem dozoru kuratora, sądy zbyt późno kierowały orzeczenia do wykonania: przekroczenie terminu dotyczyło ponad połowy badanych spraw, a w niektórych z nich kilkumiesięczne opóźnienie utrudniało lub uniemożliwiało rozpoczęcie dozoru, gdyż skazani zmieniali miejsce zamieszkania, wyjeżdżali za granicę czy popełnili kolejne przestępstwo. Nie można było ustalić, u jak licznej grupy skazanych sytuacja taka wywalała poczucie bezkarności.

Kuratorzy sądowi dobrze wiązali się z ustawowego obowiązku wykonywania swoich zadań w środowisku skazanych. W objętych badaniem dozorach wizyty w domu podopiecznego,

rozmowy z nim, członkami rodziny i sąsiadami stanowiły dla kuratora najważniejsze źródło oceny jego postawy. Warto jednak zwrócić uwagę na znaczenie wywiadu o zachowaniu podopiecznego, przeprowadzonego w komendzie policji, prokuraturze i sądzie, co pozwala zweryfikować ustalenia z wizyt u podopiecznego. Zwolnienie skazanego od dozoru to wyraz uznania sądu i wykonującego ten dozór kuratora dla pozytywnej postawy skazanego oraz przekonanie tych organów, że w dalszym okresie próby jego zachowanie nie wymaga już tak ścisłej kontroli. Jednak w niektórych analizowanych przypadkach można było odnieść wrażenie, że zwolnienie od dozoru bardziej służyło wykonującemu go kuratorowi, który zmniejszył w ten sposób swoje obciążenie sprawami, aniżeli jego podopiecznemu.

Należy przestrzegać zasady kontrolowania przez kuratora przebiegu próby także po zwolnieniu skazanego od dozoru. Wymagają tego przepisy oraz potrzeba pomyślnego zakończenia całego okresu próby. Przeprowadzone badania dowiodły, że w praktyce szeroko odstępując się od tej zasady, skoro w blisko 60 proc. przypadków zakończonych zwolnieniem od dozoru kuratorzy nawet nie podjęli takiej kontroli. Można natomiast rozważyć, czy w związku z przyjętą w kodeksie karnym długością okresu próby przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności nie należałoby umożliwić sądowi – podobnie jak w systemie anglosaskim – podejmowanie decyzji o skróceniu tego okresu (np. nie więcej niż o połowę), stawiając jednocześnie na intensyfikację jego przebiegu.

Ponadto przy stosowaniu dozoru wobec skazanych warunkowo przedterminowo zwalnianych z więzień należy skrócić czas przekazywania odpowiednich informacji i konsekwentnie egzekwować od osób dozorowanych wykonanie obowiązku kontaktowania się z kuratorem.

* * *

Państwo i jego organy muszą zadbać nie tylko o sprawne i sprawiedliwe rozstrzygnięcie spraw, ale również o to, by orzeczenia sądowne egzekwowane były w sposób właściwy. Wskazane nieprawidłowości w funkcjonowaniu istotnej sfery wykonywania orzeczeń karnych stanowią wyzwanie dla osób odpowiedzialnych. Dlatego też powziłem sobie przekazać pełne opracowanie na ten temat ministrowi sprawiedliwości i mam nadzieję na rychłą poprawę stanu rzeczy. ■

Zawieszenie wykonania kary musi się wiązać z nałożeniem na skazanego odpowiednich obowiązków i właściwą kontrolą ich wykonywania

Ponadto obciążenie kuratorów zawodowych tak środkami probacji, jak i innymi sprawami jest bardzo nierównomierne i brak jest korelacji między liczbą i jakością zadań, jakie spoczywają na kuratorach, a ich liczbą w poszczególnych sądach. Utrzymuje się więc w tym zakresie sytuacja, jaką Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdziło w latach 2001 – 2003. Dodatkowo, zdaniem wielu kuratorów, czas, który powinien być

pie spraw tylko w co piątą sąd dysponował opinią o oskarżonym z miejsca zamieszkania i w co czterdziestą z miejsca pracy. Wobec wysokiej efektywności takich opinii należy postulować o częstsze z nich korzystanie. Mogłoby to przynieść wymierne skutki: większą efektywność warunkowego zawieszenia wykonania kary.

Złożony w poprzedniej kadencji Sejmu projekt nowelizacji kodeksu postępowania karnego